ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 21ης Μαΐου 1992 *

Κύριε Προεδρε,
Κύριοι δικαστες,

Α — Τα περιστατικά

1. Η αίτηση του Finanzgericht Hamburg για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, την οποία θα εξετάσω σήμερα, αφορά το κύρος του άρθρου 3α του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων [1]. Ως γνωστόν ο κοινοτικός νομοθέτης πρόσθεσε το άρθρο αυτό, μετά τις αποφάσεις Mulder [2] και Von Deetzen [3], στον κανονισμό περί της συμπληρωματικής εισφοράς που εκδόθηκε προηγουμένως προς αντιμετώπιση του ζητήματος των διαρθρωτικών αποθεμάτων της αγοράς γαλακτοκομικών προϊόντων [4], προκειμένου να λάβει υπόψη την ειδική κατάσταση των κατόχων γεωργικών εκμεταλλεύσεων οι οποίοι είχαν εκπληρώσει την υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής της εκμεταλλεύσεως σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 1078/77 [5] κατά το έτος αναφοράς που ήταν καθοριστικό για τις ποσότητες που απαλλάσσονται από εισφορά.

2. Το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84, του οποίου η αρχική διατύπωση [6] αποτελεί αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος, περιλαμβάνει, για τη χορήγηση των «ειδικών» ποσοτήτων αναφοράς που προβλέπονται σ' αυτό, σειρά προϋποθέσεων και περιορισμών εκ των οποίων ορισμένοι έχουν υποβληθεί ήδη στην κρίση του Δικαστηρίου. Στην προκειμένη περίπτωση, το Finanzgericht Hamburg επιθυμεί να πληροφορηθεί αν η διάταξη του άρθρου 3α, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, είναι έγκυρη. Κατά την τελευταία αυτή διάταξη, η ειδική ποσότητα αναφοράς χορηγείται μόνο στον παραγωγό

«ο οποίος, εφόσον πρόκειται για εκείνον στον οποίο εκχωρείται η πριμοδότηση, δεν έχει λάβει ποσότητα αναφοράς δυνάμει του άρθρου 2 του παρόντος κανονισμού».

3. Η διατύπωση «εφόσον πρόκειται για εκείνον στον οποίο εκχωρείται η πριμοδότηση» παραπέμπει στα άρθρα 6 του κανονισμού 1078/77 και 3α, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 857/84. Όσον αφορά το άρθρο 6 του κανονισμού 1078/77, αυτό ρυθμίζει τη δυνατότητα για έναν παραγωγό ο οποίος απέκτησε μια εκμετάλλευση ή τμήμα της εκμεταλλεύσεως να υπεισέλθει στις υποχρεώσεις μη εμπορίας ή μετατροπής που ανέλαβε ο προηγούμενος κύριος. Το άρθρο αυτό ορίζει:

«1. Κάθε διάδοχος σε αγροτική εκμετάλλευση μπορεί να αναλάβει γραπτώς την

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — ΕΕ L 90, σ. 13.

2 — Απόφαση της 28ης Απριλίου 1988, 120/86 (Συλλογή 1988, σ. 2321).

3 — Απόφαση εκδοθείσα την ίδια ημέρα, 170/86 (Συλλογή 1988, σ. 2355).

4 — Δηλαδή με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 764/89 του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 1989, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 84, σ. 2).

5 — Κανονισμός του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 1977 περί θεσπίσεως συστήματος πριμοδοτήσεων για τη μη εμπορία του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και τη μετατροπή των αγελών βοοειδών γαλακτοκομικής κατευθύνσεως (ABl. 131, σ. 1).

6 — Το άρθρο αυτό τροποποιήθηκε στο μεταξύ με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1639/91 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1991 (ΕΕ L 150, σ. 35). Πάντως, οι τροποποιήσεις αυτές δεν αφορούν την επίδικη ρήτρα (βλ. πιο κάτω σημεία 21 επ.).

υποχρέωση να συνεχίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων τις οποίες είχε αναλάβει ο προκάτοχός του.

Στην περίπτωση αυτή, τα καταβληθέντα ήδη ποσά θεωρούνται ως κεκτημένα γι' αυτόν τον τελευταίο και το υπόλοιπο καταβάλλεται στον διάδοχό του.

Στην αντίθετη περίπτωση, τα καταβληθέντα ήδη ποσά επιστρέφονται από τον προκάτοχο.

2. Στην περίπτωση κατά την οποία τμήμα μόνο της εκμεταλλεύσεως έχει μεταβιβασθεί, ο αιτών διατηρεί το δικαίωμά του επί της πριμοδοτήσεως αν το πρόσωπο στο οποίο μεταβίβασε την εκμετάλλευση αναλαμβάνει γραπτώς να συνεχίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων τις οποίες είχε αναλάβει ο προκάτοχός του. Στην αντίθετη περίπτωση, ένα μέρος των καταβληθέντων ήδη ποσών — υπολογιζόμενο σε συνάρτηση με τη μεταβιβασθείσα χορτολειβαδική έκταση — επιστρέφεται από τον προκάτοχο.»

4. Το άρθρο 3α, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, αναφέρεται στις συνέπειες επί της χορηγήσεως της ειδικής ποσότητας αναφοράς της εκχωρήσεως από τον παραγωγό (στο πλαίσιο της προαναφερθείσας διατάξεως) τμήματος της εκμεταλλεύσεώς του κατά την περίοδο μη εμπορίας ή μετατροπής.

5. Στην περίπτωση αυτή:

«— η ειδική ποσότητα αναφοράς του εκχωρούντος, όπως καθορίζεται ανωτέρω, ισούται με το 60 % της ποσότητας για την οποία είχε διατηρηθεί το δικαίωμα πριμοδότησης,

— η ειδική ποσότητα αναφοράς του προσώπου στο οποίο εκχωρείται μέρος της εκμετάλλευσης, όπως καθορίζεται ανωτέρω, ισούται με το 60 % της ποσότητας για την οποία είχε αποκτηθεί το δικαίωμα πριμοδότησης».

6. Οι διατάξεις αυτές αποτελούν το πλαίσιο της πραγματικής καταστάσεως στην οποία βασίζεται η παρούσα αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

7. Ο προσφεύγων της κύριας δίκης (στο εξής: προσφεύγων) εκμεταλλεύεται ορισμένη γεωργική έκταση και κατά το έτος αναφοράς που λήφθηκε υπόψη από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας παρήγαγε γάλα. Επομένως, σύμφωνα με το άρθρο 2 του κανονισμού 857/84, έλαβε το 1984 ποσότητα αναφοράς 183 816 χλγ. Αφού αγόρασε στις 23 Μαρτίου 1984 ένα επιπλέον αγροτεμάχιο γεωργικής εκμεταλλεύσιμης εκτάσεως 2,5 εκταρίων, ζήτησε την αύξηση της ποσότητας αυτής, κατ' εφαρμογή του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84, όσον αφορά το αγορασθέν αγροτεμάχιο. Αυτό το τελευταίο αποτελούσε μέρος εκμεταλλεύσεως συνολικής γεωργικής εκμεταλλεύσιμης εκτάσεως 16,83 εκταρίων, στην οποία υπήρχαν το 1980 14 γαλακτοφόρες αγελάδες. Ο παραγωγός διέκοψε την παραγωγή γάλακτος στις 10 Ιανουαρίου 1981 για περίοδο τεσσάρων ετών, εκπληρώνοντας υποχρέωση που είχε αναλάβει βάσει του κανονισμού 1078/77. Ο προσφεύγων ανέλαβε την υποχρέωση αυτή όσον αφορά το αγορασθέν αγροτεμάχιο.

8. Μετά την έκδοση του κανονισμού 764/89, το Landwirtschaftskammer Hannover χορήγησε στον προσφεύγοντα προσωρινή ειδική ποσότητα αναφοράς ίση προς το 60 % της ποσότητας γάλακτος που είχε μεταβιβασθεί στον προσφεύγοντα λόγω της πωλήσεως του αγροτεμαχίου. Με αυτά τα δεδομένα, το γαλακτοκομείο στο οποίο ο προσφεύγων

παραδίδει το γάλα αύξησε την ποσότητα αναφοράς του προσφεύγοντος κατά 6 820 χλγ., η οποία ανήλθε έτσι σε 190 636 χλγ.

9. Το Hauptzollamt Lüneburg διέταξε την ακύρωση του νέου υπολογισμού της ποσότητας αναφοράς λόγω του ότι, βάσει του άρθρου 3α, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 857/84, ο προσφεύγων αποκλειόταν από τη χορήγηση προσωρινής ειδικής ποσότητας αναφοράς, δεδομένου ότι είχε λάβει ήδη ποσότητα αναφοράς, η οποία υπολογίσθηκε βάσει των ποσοστήτων γάλακτος που παρέδωσε το 1983.

10. Ο προσφεύγων ζήτησε την ακύρωση της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Finanzgericht Hamburg, το οποίο υπέβαλε στο Δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Είναι έγκυρο το άρθρο 3α, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 764/89 του Συμβουλίου, καθόσον προβλέπει ότι όσοι έλαβαν την πριμοδότηση που χορηγείται βάσει του κανονισμού (ΕΟΚ) 1078/77 του Συμβουλίου αποκλείονται της παροχής προσωρινής ειδικής ποσότητας αναφοράς, αν έχουν λάβει ποσότητα αναφοράς κατά το άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84;»

11. Αναφερόμενο στις προαναφερθείσες αποφάσεις Mulder και Von Deetzen, το Finanzgericht κλείνει υπέρ της καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, άποψη την οποία συμμερίζεται εξάλλου το Finanzgericht Düsseldorf, το οποίο υπέβαλε στο Δικαστήριο ανάλογο ερώτημα στην υπόθεση C-247/91 [7].

7 — Börsch, απόφαση μη εκδοθείσα ακόμη.

12. Θα εξετάσω, εφόσον χρειάζεται, άλλες λεπτομέρειες σχετικά με τα περιστατικά και την εφαρμοστέα κανονιστική ρύθμιση όταν θα διατυπώσω την άποψή μου πιο κάτω. Κατά τα λοιπά, ας μου επιτραπεί να παραπέμψω στην έκθεση ακροατηρίου.

Β — Τοποθέτηση επί της υποθέσεως

13. Ι — Η διεξαχθείσα ενώπιον του Δικαστηρίου συζήτηση σχετικά με την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο υποβληθέν ερώτημα ως προς το κύρος της διατάξεως στηριζόταν στην ακριβή ερμηνεία της υπό εξέταση ρήτρας, ερμηνεία στην οποία το Finanzgericth Hamburg είχε στηρίξει ήδη το υποβληθέν ερώτημα και το σκεπτικό της διατάξεως περί παραπομπής. Κατά την ερμηνεία αυτή, οι γεωργοί που βρίσκονται στην κατάσταση του προσφεύγοντος αποκλείονται από τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς, καθόσον η κατάσταση αυτή χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία:

— ο προσφεύγων, σύμφωνα με το άρθρο 3α, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, αγόρασε από τρίτο τμήμα της εκμεταλλεύσεώς του, για την οποία υπήρχε υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής, κατά την περίοδο που καλυπτόταν από την υποχρέωση αυτή·

— εξάλλου, βάσει του άρθρου 2, έλαβε ποσότητα αναφοράς για άλλη εκμετάλλευση την *οποία διαχειριζόταν ο ίδιος.*

14. Μολονότι η ίδια η διατύπωση της διατάξεως επιτρέπει επίσης να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η απαγόρευση σωρεύσεως των ποσοτήτων αναφοράς *αναφέρεται σε μία και μόνο εκμετάλλευση* — πράγμα που ενδεχομένως φωτίζει διαφορετικά το υποβληθέν στο Δικαστήριο ερώτημα ως προς το κύρος της επίδικης διατάξεως —, πρέπει, ωστόσο, να συναχθεί από την οικονομία του άρθρου 3α ότι οι έννομες συνέπειες για τις οποίες γίνεται λόγος εν προκειμένω είναι

αποτέλεσμα της βουλήσεως του κοινοτικού νομοθέτη. Όπως λεπτομερώς εξέθεσε προσφάτως ο γενικός εισαγγελέας Jacobs με τις προτάσεις του στην υπόθεση Dowling, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αγνοήσει τη σαφή πρόθεση του νομοθέτη που προκύπτει αντικειμενικά από τη διάταξη — έστω και υπό την έποψη μιας ερμηνείας σύμφωνης προς τη Συνθήκη και προς τις αρχές του δικαίου της ίδιας ιεραρχικής τάξεως [8]. Τα κατ' αυτόν τον τρόπο νοούμενα όρια της ερμηνείας μπορούν να προκύπτουν όχι μόνον από τη σαφή διατύπωση της διατάξεως [9], αλλά και από την οικονομία της και τον σκοπό της [10].

15. Όσον αφορά την οικονομία του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84, τα εξής στοιχεία συνηγορούν υπέρ της υποστηριζομένης ερμηνείας.

16. Κατά την παράγραφο 2, τρίτο εδάφιο, της διατάξεως αυτής, το πρόσωπο στο οποίο εκχωρείται η πριμοδότηση — σε περίπτωση κατά την οποία ο παραγωγός εκχωρεί *τμήμα* της εκμεταλλεύσεώς του κατά την περίοδο μη εμπορίας ή μετατροπής — λαμβάνει μέρος μόνο της ειδικής ποσότητας αναφοράς. Ο παραγωγός ο οποίος ανέλαβε το *σύνολο* της εκμεταλλεύσεως μαζί με την υποχρέωση να εξακολουθήσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων μη εμπορίας ή μετατροπής του προκατόχου του (και, επομένως, επωφελούμενος επίσης των σχετικών πριμοδοτήσεων για την εναπομένουσα περίοδο — βλ. άρθρο 6, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1078/77) προτού οι υποχρεώσεις αυτές λήξουν έχει δικαίωμα, όπως ορθώς υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας Mischo [11], επί του συνόλου της ειδικής ποσότητας αναφοράς που χορηγήθηκε στην εκμετάλλευση αυτή. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει, κατ' εμέ, από τη σύγκριση της παραγράφου 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', και της παραγράφου 2, τρίτο εδάφιο, του άρθρου 3α.

17. Ο παραγωγός που αποκαλείται «αποδέκτης της πριμοδοτήσεως» στην επίδικη διάταξη εξομοιούται, επομένως, με τον προκάτοχό του όσον αφορά το δικαίωμα χορηγήσεως ειδικής ποσότητας αναφοράς.

18. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, δεν είναι κατανοητός ο λόγος για τον οποίο ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε να αποφύγει τη σώρευση με την ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2 (που αναφέρεται στην ίδια γεωργική εκμεταλλεύσιμη έκταση) αποκλειστικά όσον αφορά τον αποδέκτη της πριμοδοτήσεως και όχι στην περίπτωση του αρχικού παραγωγού. Ο στόχος που συνίσταται στον αποκλεισμό μιας τέτοιας σωρεύσως επιδιώκεται ήδη στην πράξη — για τις δύο κατηγορίες προσώπων — με τις προθεσμίες που καθορίζονται στην παράγραφο 1 της διατάξεως, αυτό δε ανεξάρτητα από τη διατύπωση, είτε πρόκειται για τη διατύπωση του κανονισμού 764/89 είτε αυτήν του κανονισμού 1639/91. Όσον αφορά την πρώτη αναφερθείσα διατύπωση, αυτή προβλέπει προθεσμίες στην παράγραφο 1, πρώτη περίπτωση, και ορίζει ότι το δικαίωμα λήψεως ειδικής ποσότητας αναφοράς υπάρχει μόνον όταν η περίοδος μη εμπορίας ή μετατροπής έληξε μετά τις προθεσμίες αυτές. Από τη συνολική εξέταση της πρώτης και δεύτερης αιτιολογικής σκέψης του κανονισμού 764/89 προκύπτει ότι οι διατάξεις αυτές θα παρείχαν τη δυνατότητα χορηγήσεως ειδικών ποσοτήτων αναφοράς στους παραγωγούς οι οποίοι ακριβώς δεν μπορούσαν να λάβουν ποσότητες αναφοράς κατ' εφαρμογή του άρθρου 2 του κανονισμού 857/84 λόγω της υποχρεώσεως μη

8 — Προτάσεις της 8ης Απριλίου 1992 στην υπόθεση C-85/90, Dowling (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1992, Συλλογή 1992, σ. 5305, σημεία 10,15).

9 — Απόφαση της 14ης Ιουνίου 1990, C-37/89, Weiser (Συλλογή 1990, σ. I-2395, σκέψη 8).

10 — Βλ. προαναφερθείσα απόφαση Mulder, σκέψη 15.

11 — Προτάσεις της 15ης Ιανουαρίου 1991 στην υπόθεση C-314/89, Rauh (Συλλογή 1991, σ. I-1647, συγκεκριμένα σ. I-1660, σημείο 14 in fine).

εμπορίας ή μετατροπής που βάρυνε την εκμετάλλευση. Στην υπόθεση Spagl [12], το Δικαστήριο έκρινε συναφώς ότι ο καθορισμός προθεσμίας δεν μπορούσε να επικριθεί. Αυτή η τελευταία είχε ως σκοπό και ως συνέπεια να αποκλείσει δύο κατηγορίες παραγωγών από το ευεργέτημα του ειδικού καθεστώτος του άρθρου 3α:

— εκείνους οι οποίοι, επειδή δεν παρέδωσαν γάλα καθ' όλο το έτος ή μέρος του έτους αναφοράς, δεν μπορούσαν να λάβουν ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2, αυτή όμως η μη παράδοση δεν ήταν συνέπεια της υποχρεώσεως μη εμπορίας ή μετατροπής,

και

— εκείνους οι οποίοι είχαν παραδώσει γάλα καθ' όλη την περίοδο αναφοράς και, επομένως, *μπορούσαν* να λάβουν ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2 ή — κατά μείζονα λόγο — όντως *την έλαβαν*.

19. Στην αλληλουχία αυτή, έχει σημασία ότι, έστω και αν το οικείο κράτος μέλος έχει επιλέξει το έτος 1983 ως έτος αναφοράς και — στην περίπτωση του άρθρου 3α, παράγραφος 1, δεύτερη λύση της πρώτης περιπτώσεως — η περίοδος μη εμπορίας ή μετατροπής λήγει πριν από το τέλος του έτους αυτού, το άρθρο 3α εκκινεί από την ιδέα ότι δεν μπορεί να χορηγηθεί ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2 λόγω της ελλείψεως παραδόσεων *καθ'όλο* το έτος αναφοράς. Στην περίπτωση αυτή, κατά το σύστημα της προηγουμένης διατυπώσεως του άρθρου 3α επιτρέπεται η χορήγηση ποσότητας αναφοράς κατ' εφαρμογή του άρθρου 5, παράγραφος 4, στοιχείο β', ή του άρθρου 9, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1546/88 [13], που δεν απαιτεί την ύπαρξη παραδόσεων ή πωλήσεων κατά τη διάρκεια (ολόκληρου) του έτους αναφοράς [14]. Στη λογική αυτή εντάσσεται και το ότι οι ποσότητες αναφοράς βάσει των δύο τελευταίων αναφερομένων διατάξεων παρατίθενται επίσης στη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 3α και συμπληρώνουν έτσι τον μηχανισμό αποκλεισμού της πρώτης περιπτώσεως [15].

20. Επομένως, απ' αυτό προκύπτει ότι, κατά την οικονομία της παλαιάς διατυπώσεως του άρθρου 3α, η προθεσμία της παραγράφου 1, πρώτη περίπτωση, έχει ήδη ως στόχο και ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των παραγωγών οι οποίοι έλαβαν για την ίδια γεωργική εκμετάλλευση ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2. Αντιθέτως, ο εξεταζόμενος εν προκειμένω λόγος αποκλεισμού έχει ειδικότερα ως στόχο και ως συνέπεια να αποκλείει από τη χορήγηση της ειδικής ποσότητας αναφοράς τους παραγωγούς οι οποίοι έλαβαν ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2 για *άλλη εκμετάλλευση*.

21. Η νέα διατύπωση του άρθρου 3α (κανονισμός 1639/91), τον οποίο εξέδωσε το Συμβούλιο κατόπιν της ακυρώσεως της διατάξεως ως προς την προθεσμία και το ποσοστό 60 % που όριζε η παράγραφος 2 [16], είναι κάπως διαφορετική. Περιλαμβάνει ένα λεπτομερειακό σύστημα για μερίδα των γεωργών οι οποίοι, κατά την παλαιά διατύ-

12 — Απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1990, C-189/89, Spagl (Συλλογή 1990, σ. I-4539, σκέψη 13).

13 — Κανονισμός της Επιτροπής της 3ης Ιουνίου 1988 σχετικά με τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 (ΕΕ L 139, σ. 12).

14 — Σύγκριση με τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Jacobs της 2ας Οκτωβρίου 1990, στην προαναφερθείσα υπόθεση C-189/89, σημείο 29.

15 — Οι ποσότητες αναφοράς βάσει του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 2, ή του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχεία β' και γ', δεν οδηγούν αντιθέτως στον αποκλεισμό από το δικαίωμα βάσει του άρθρου 3α, αλλά υπάρχει απλώς περικοπή: βλ. άρθρο 3α, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο.

16 — Βλ. αποφάσεις της 11ης Δεκεμβρίου 1990, Spagl, που παρατέθηκε ήδη, και C-217/89, Pastätter (Συλλογή 1990, σ. I-4585).

πωση, αποκλείονταν από την προθεσμία χορηγήσεως της ειδικής ποσότητας αναφοράς. Συναφώς, η διατύπωση αυτή εκκινεί από την ιδέα ότι όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη είχαν επιλέξει το έτος 1983 ως έτος αναφοράς [17]. Απ' αυτό προκύπτει ότι οι γεωργοί οι οποίοι, λόγω του ότι είχαν αναλάβει την υποχρέωση μη εμπορίας, δεν παρέδωσαν γάλα ή γαλακτοκομικά προϊόντα καθ' όλο το έτος αναφοράς λαμβάνουν ειδική ποσότητα αναφοράς από *την οποία εκπίπτουν* οι ποσότητες αναφοράς βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 4, στοιχείο β', ή του άρθρου 9, παράγραφος 2, του κανονισμού 1546/88 (ή, όταν το οικείο κράτος μέλος δεν εφαρμόζει την τελευταία αναφερόμενη διάταξη, του άρθρου 2 του κανονισμού 857/84 [18]).

22. Η επίδικη ρήτρα εμφανίζεται τόσο στο γενικό σύστημα του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 (δεύτερη περίπτωση), όσο και στην κατά παρέκκλιση διάταξη (τελευταίο εδάφιο, πρώτη περίπτωση) που προστέθηκε κατόπιν των αποφάσεων Spagl και Pastätter. Αποδεικνύεται κατά τρόπο ακόμη σαφέστερο ότι με την αρχική διατύπωση του άρθρου 3α ο αποκλεισμός που επιδιωκόταν και επιτεύχθηκε με το μέσο αυτό αφορά τους γεωργούς οι οποίοι έλαβαν ποσότητα αναφοράς ως διαχειριστές *άλλης εκμεταλλεύσεως*.

23. II — *1.* Η εξέταση του κύρους της διατάξεως πρέπει να γίνει χωρίς να ληφθεί υπόψη το ζήτημα αν η κατ' αυτόν τον τρόπο ερμηνευόμενη διάταξη (και, επομένως, το υποβληθέν ερώτημα) έχει σημασία για την επίλυση της διαφοράς ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου. Η εξέταση αυτή ανήκει αποκλειστικά στο εθνικό δικαστήριο [19]. Επομένως, δεν έχει σημασία το ζήτημα αν, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, ο προσφεύγων δεν έχει την ιδιότητα του παραγωγού κατά το επίδικο άρθρο 3α και συνεπώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δικαιούται ειδικής ποσότητας αναφοράς [20]. Ούτε έχει σημασία το ζήτημα αν η Επιτροπή έχει δίκαιο να θεωρεί ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1546/88 συνηγορεί κατά του δικαιώματος χορηγήσεως ειδικής ποσότητας αναφοράς [21]. Τέλος, δεν είναι επίσης αναγκαίο να εξεταστεί το ζήτημα, το οποίο συζητήθηκε κατά την προφορική διαδικασία, τις επιπτώσεως που έχει επί του δικαιώματος που επικαλείται ο προσφεύγων, ενόψει των διατάξεων του άρθρου 3α, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, το γεγονός ότι ο προσφεύγων ανέλαβε την υποχρέωση μετατροπής του προκατόχου του, όχι όμως την πριμοδότηση (μερική) [22]. Πράγματι, το διατακτικό και το σκεπτικό της Διατάξεως περί παραπομπής εκκινούν σαφώς από την περίπτωση του αποδέκτη της πριμοδοτήσεως.

24. *2.* Στο κατ' αυτόν τον τρόπο καθορισθέν πλαίσιο επιθυμώ να εξετάσω πρωτίστως το

17 — Βλ. τέταρτη αιτιολογική σκέψη.

18 — Βλ. παράγραφο 2, δεύτερο εδάφιο, της νέας διατυπώσεως.

19 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 23ης Απριλίου 1991, C-297/89, Ryborg (Συλλογή 1991, σ. I-1943, σκέψη 9).

20 — Η Επιτροπή στηρίζεται προς τούτο στο γεγονός ότι ο προσφεύγων παραδίδει γάλα διότι έλαβε για την εκμετάλλευσή του ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 857/84. Η Επιτροπή θεωρεί ότι, αφού η έννοια του παραγωγού του άρθρου 12, στοιχείο γ', δεύτερο εδάφιο, στη διατύπωση του κανονισμού 764/89 δεν προβλέπει παραδόσεις γάλακτος για τον παραγωγό, αντίθετα από την έννοια που καθορίζεται με το πρώτο εδάφιο, ο προσφεύγων δεν μπορεί να θεωρείται ως παραγωγός κατά το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84. Συναφώς, πρέπει να υπογραμμισθεί παρεμπιπτόντως ότι η άποψη αυτή είναι σαφώς αντίθετη προς το άρθρο 3α, παράγραφος 5, και την έβδομη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 764/89, καθώς και προς το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 1546/88 [κατά τη διατύπωση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1033/89 της Επιτροπής, της 20ής Απριλίου 1989 (ΕΕ L 110, σ. 27)].

21 — Πάντως, έχω τη γνώμη ότι η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή στην εν προκειμένω συναλλαγή, διότι αφορά μόνον τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο αρχικός παραγωγός είχε ήδη ποσότητα αναφοράς.

22 — Ενώ κατ' εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 1078/77 ο πρώτος αιτών (διαχειριστής ολόκληρης της εκμεταλλεύσεως) διατηρεί το δικαίωμα επί της πριμοδοτήσως σε περίπτωση μερικής μεταβιβάσεως — όχι όμως σε περίπτωση μεταβιβάσεως ολόκληρης της εκμεταλλεύσεως — όταν το πρόσωπο στο οποίο μεταβίβασε μέρος της οικείας εκμεταλλεύσεως αναλαμβάνει να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του προκατόχου του, το άρθρο 3α, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, ορίζει ότι ο δικαιοδόχος μέρους της εκμεταλλεύσεως αποκτά δικαίωμα (μερικό) επί της πριμοδοτήσεως. Τα προβλήματα ερμηνείας και κύρους που προκύπτουν απ' αυτό υποβλήθηκαν στην κρίση του Δικαστηρίου με τις υποθέσεις Twijnstra (C-81/81) καθώς και τις υποθέσεις Ahlers και Grünefeld (C-175/91).

ζήτημα αν η επίδικη ρήτρα συμβιβάζεται προς την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Επειδή η ρήτρα αυτή συνιστά παρέκκλιση από την αρχή του δικαιώματος για τη χορήγηση της ειδικής ποσότητας αναφοράς, αρχή η οποία στηρίζεται στη νομολογία Mulder και Von Deetzen, φαίνεται σκόπιμο να εφαρμοστούν τα κριτήρια που αναπτύχθηκαν με τη νομολογία αυτή και από την οποία προκύπτει ότι μέτρο το οποίο περιορίζει την παραγωγή γάλακτος που απαλλάσσεται από εισφορά είναι αντίθετο προς την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης υπό τους εξής όρους:

— ο επιχειρηματίας ενθαρρύνθηκε, από πράξη της Κοινότητας, να αναστείλει την εμπορία (σκέψεις 23 και 24 της αποφάσεως Mulder)·

— δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί ότι η αναληφθείσα υποχρέωση (μη εμπορίας) θα εμπόδιζε τον ενδιαφερόμενο παραγωγό να αναπτύξει εκ νέου τη δραστηριότητά του μετά τη λήξη της υποχρεώσεως (σκέψεις 24 και 26, όπ.π.)·

— η εν λόγω διάταξη τον θίγει ακριβώς διότι ο επιχειρηματίας έκανε χρήση των δυνατοτήτων που του παρέχει η κοινοτική ρύθμιση (σκέψη 25, όπ.π.).

25. α) Από μια προσεκτικότερη εξέταση γίνεται αμέσως αντιληπτό ότι το πρώτο και το τρίτο κριτήριο δεν μπορούν πραγματικά να μεταφερθούν στην προκειμένη περίπτωση. Όσον αφορά το πρώτο κριτήριο (ενθάρρυνση από πράξη της Κοινότητας), δέχομαι, όπως και η Επιτροπή, ότι στην περίπτωση του δικαιοδόχου η «ενθάρρυνση» προς εκπλήρωση της υποχρεώσεως μη εμπορίας ή μετατροπής προέρχεται λιγότερο από την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση παρά από την αγορά του αγροτεμαχίου. Όσον αφορά το τρίτο κριτήριο — αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της διακοπής της παραγωγής γάλακτος ως συνέπεια της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως και του αποκλεισμού από τη δυνατότητα παραγωγής με απαλλαγή από εισφορά —, δεν υπάρχει εν πάση περιπτώσει από τυπική έποψη εφόσον, όπως εν προκειμένω, η εναπομένουσα περίοδος μη εμπορίας ή μετατροπής δεν καλύπτει ούτε εν μέρει ούτε πλήρως το έτος αναφοράς.

26. Είναι αληθές ότι, με τις αποφάσεις Mulder και Von Deetzen, το Δικαστήριο αντιμετώπισε καταστάσεις στις οποίες δεν υπήρχε αλλαγή του παραγωγού κατά τη διάρκεια της περιόδου μη εμπορίας. Παρά ταύτα, η εφαρμογή των αρχών που διακηρύσσονται με τις αποφάσεις αυτές στην περίπτωση παραγωγού που βρίσκεται στην κατάσταση του προσφεύγοντος εξαρτάται από το ζήτημα αν η αρχή στην οποία βασίζεται η εν λόγω νομολογία μπορεί να μεταφερθεί σ' αυτή την κατάσταση παρά τις ιδιομορφίες της.

27. Η αρχή αυτή μπορεί να συνδεθεί με την έννοια της λογικής της κοινοτικής πράξεως. Αυτό σημαίνει συγκεκριμένα ότι η Κοινότητα δεν μπορεί από τη μια να παρέχει τη δυνατότητα μη εμπορίας έναντι καταβολής μιας πριμοδοτήσεως (και που θεωρείται, επομένως, ως επιθυμητή θυσία προς το γενικό συμφέρον) και από την άλλη να λαμβάνει την αποδοχή της προσφοράς αυτής ως σημείο εκκινήσεως για μεταχείριση η οποία είναι δυσμενέστερη από την επιφυλασσόμενη στον επιχειρηματία ο οποίος απέφυγε να κάνει χρήση της δυνατότητας αυτής και, επομένως, δεν συμμετείχε στον περιορισμό της παραγωγής προς το γενικό συμφέρον. Τα πράγματα θα ήταν διαφορετικά μόνον αν ήταν ευχερέστερο να προβλεφθεί ότι μια τέτοια μεταχείριση θα ήταν δυσμενέστερη και, επομένως, η αποδοχή της θυσίας θα ήταν περισσότερο συνεπής.

28. Οι σκέψεις αυτές μπορούν να μεταφερθούν σε περίπτωση όπως αυτή της

παρούσας υποθέσεως όταν, αφενός, η μη εμπορία συνιστά γεγονός συνδεόμενο με την εκμετάλλευση, ο δε δικαιοδόχος είναι επομένως υποχρεωμένος να το υποστεί ενώ ο ίδιος δεν εκπλήρωσε την υποχρέωση αυτή — κατά την περιόδο που προηγείται της αναλήψεως της εκμεταλλεύσεως — και, αφετέρου, είναι αποφασιστικό καθεαυτό για το ζήτημα της χορηγήσεως ποσότητας αναφοράς βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 857/84. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, η εμπιστοσύνη του διαδόχου, ο οποίος ανέλαβε γεωργική εκμετάλλευση που βαρύνεται από υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής, έχει τα ίδια ουσιώδη χαρακτηριστικά με εκείνην του παραγωγού ο οποίος διαχειριζόταν την εν λόγω εκμετάλλευση από την αρχή της περιόδου μη εμπορίας ή μετατροπής. Πράγματι, ο διάδοχος αυτός μπορεί, ενόψει του επιθυμητού και περιορισμένου χαρακτήρα της υποχρεώσεως, να εκκινήσει από την ιδέα ότι η αγορά μιας τέτοιας εκμεταλλεύσεως ή τμήματος της εκμεταλλεύσεως δεν εμφανίζει — σε σχέση με την αγορά εκμεταλλεύσεως που δεν υπόκειται σε υποχρέωση — μειονεκτήματα τα οποία βαίνουν πέρα από την υποσχεθείσα εκπλήρωση της υποχρεώσεως για την εναπομένουσα περίοδο. Στην περίπτωση αυτή, φαίνεται λογικό να επιφυλλάσσεται στον διάδοχο μεταχείριση η οποία δεν είναι διαφορετική από εκείνην την οποία θα υφίστατο αν ο ίδιος είχε εκπληρώσει την υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής ευθύς εξαρχής.

29. Επομένως, μπορώ τώρα να εξετάσω τις δύο προϋποθέσεις που καθορίστηκαν προηγουμένως.

30. Όσον αφορά καταρχάς το ζήτημα του συνδέσμου της εκμεταλλεύσεως με την υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής, από τα, άρθρα 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', και 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', καθώς και το προαναφερθέν άρθρο 6 του κανονισμού 1078/77 προκύπτει ότι πρόκειται για υποχρέωση συνδεόμενη με την εκμετάλλευση. Κατά τις δύο πρώτες διατάξεις, πράγματι, ο παραγωγός αναλαμβάνει την υποχρέωση, κατά την περίοδο μη εμπορίας ή μετατροπής, όπως

— «μη διαθέσει εξ επαχθούς αιτίας ή δωρεάν ούτε γάλα ούτε γαλακτοκομικά προϊόντα προερχόμενα από την *εκμετάλλευσή* του».

31. Τα στοιχεία τα οποία, κατ' εφαρμογή των άρθρων 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', πρώτη περίπτωση (στην οποία παραπέμπει το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο β'), και 3, παράγραφος 2, στοιχείο γ', χαρακτηρίζουν την ανάληψη υποχρεώσεως μη εμπορίας ή μετατροπής έχουν την ίδια σημασία.

32. Το άρθρο 6, το οποίο αφορά την αλλαγή του κατόχου εκμεταλλεύσεως, διακρίνει μεταξύ των περιπτώσεων αναλήψεως και μη αναλήψεως της υποχρεώσεως μη εμπορίας ή μετατροπής. Απ' αυτό προκύπτει ότι ο διάδοχος σε γεωργική εκμετάλλευση μπορεί εν πάση περιπτώσει να υποχρεωθεί να εκτελέσει τις υποχρεώσεις που ανέλαβε ο προκάτοχός του. Στην περίπτωση αυτή, η υποχρέωση ακολουθεί κατά κάποιο τρόπο τη διαδοχή στη γεωργική εκμετάλλευση. Άλλως, ο προκάτοχος οφείλει να επιστρέψει εν μέρει ή πλήρως τα καταβληθέντα ήδη ποσά. Οι δύο αυτές έννομες συνέπειες επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι η υποχρέωση συνδέεται με την εκμετάλλευση, σύμφωνα με την αρχή που καθορίζεται στα άρθρα 2 και 3, διότι οι συνέπειες αυτές σημαίνουν ότι η υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής δεν μπορεί να εκπληρωθεί ανεξάρτητα από τη διαχείριση της εκμεταλλεύσεως η οποία βαρύνεται με την υποχρέωση.

33. Από τις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι οι εν λόγω υποχρεώσεις συνδέονται με την εκμετάλλευση.

34. Λόγω αυτού του χαρακτήρα, έχουν επίσης επίπτωση στη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 857/84. Η παρούσα υπόθεση καταδεικνύει τούτο σαφέστατα. Πράγματι, δεν χορηγήθηκε η ποσότητα αναφοράς χωρίς να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η υποχρέωση μετατροπής δεν αφορούσε τον προσφεύγοντα αλλά τον προκάτοχό του, κατά το μέτρο που αυτή ανέτρεχε στις παραδόσεις γάλακτος κατά το έτος αναφοράς 1983.

35. Όλοι οι διάδικοι στην παρούσα διαφορά δέχονται ότι η συνέπεια αυτή έχει εφαρμογή στους παραγωγούς που βρίσκονται στην κατάσταση του προσφεύγοντος και δεν νομίζω ότι πρέπει να επεκταθώ ειδικότερα στο πρόβλημα αυτό. Η παραπομπή σε ορισμένες διατάξεις που ασκούν επιρροή είναι αρκετή. Έτσι, το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 857/84 στηρίζεται προφανώς στην ιδέα ότι τα περιστατικά που μπορεί να επηρεάσουν την παραγωγή κατά το έτος αναφοράς — με τις αντίστοιχες συνέπειες στο πλαίσιο του άρθρου 2 — είναι περιστατικά συνδεόμενα με την εκμετάλλευση. Το άρθρο 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1371/84 της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 1984, για τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 (ΕΕ L 132, σ. 11, ή του κανονισμού 1546/88), που εκδόθηκε προς συμπλήρωση της διατάξεως αυτής, πρέπει να νοηθεί υπό την ίδια έννοια (βλ. ειδικότερα τη δεύτερη περίπτωση).

36. Επιπλέον, θεσπίζοντας το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84, ο νομοθέτης εκκίνησε επίσης από την ιδέα ότι το αποτέλεσμα της μη εμπορίας ή μετατροπής κατά την περίοδο αναφοράς συνδέεται με την εκμετάλλευση. Όπως εξήγησα ήδη, ο αποδέκτης της πριμοδοτήσεως εξομοιούται με τον αρχικό κύριο σε περίπτωση μεταβιβάσεως τμήματος ή ολόκληρης της εκμεταλλεύσεως.

37. Τέλος, στις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 1033/89, περιλαμβάνεται το εξής:

«Το εν λόγω καθεστώς (του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84) απευθύνεται πράγματι στους παραγωγούς οι οποίοι, *λόγω του ότι η εκμετάλλευσή τους υπόκειται σε δεσμεύσεις κατά τα έτη αναφοράς* που έχουν επιλεγεί από το κράτος μέλος, δεν ήταν σε θέση *να λάβουν για την εν λόγω εκμετάλλευση τη χορήγηση ποσότητας αναφοράς* [23].»

38. Από τα προηγούμενα προκύπτει κατ' αρχήν ότι τα κριτήρια της νομολογίας Mulder και Von Deetzen έχουν εφαμοργή στην περίπτωση των παραγωγών που βρίσκονται στην κατάσταση του προσφεύγοντος, αφού ληφθεί υπόψη η υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής του προκατόχου τους. Συναφώς, το γεγονός ότι αυτός ο τελευταίος «ενθαρρύνθηκε» από τον κανονισμό 1078/77 να παύσει τις παραδόσεις γάλακτος, καθώς και το γεγονός ότι εκείνος ακριβώς εμποδίστηκε από την αναληφθείσα υποχρέωση να πραγματοποιήσει παραδόσεις γάλακτος κατά το έτος αναφοράς, έχουν την ίδια επίπτωση επί της νομικής καταστάσεως του προσφεύγοντος ως αν τα στοιχεία αυτά είχαν εφαρμογή στην περίπτωσή του.

39. Αν η περίπτωση αυτή εξετασθεί μόνον υπό το φως της αρχής αυτής, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο προσφεύγων συγκεντρώνει τα κριτήρια που καθορίστηκαν με τη νομολογία.

40. β) Ωστόσο, μια παρέκκλιση από την αρχή αυτή μπορούσε εν προκειμένω να ήταν επιβεβλημένη διότι η αγορά έγινε μόλις στις 23 Μαρτίου 1984, εποχή κατά την οποία η πρόταση της Επιτροπής σχετικά με τους μεταγενέστερους κανονισμούς (ΕΟΚ) 856/84 του Συμβουλίου, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του

23 — Βλ., ανάλογα με τις γλωσσικές διατυπώσεις την τρίτη ή την τέταρτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού· η υπογράμμιση δική μου.

γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 90, σ. 10), και 857/84 (οι οποίοι εκδόθηκαν στις 31 Μαρτίου 1984 και τέθηκαν σε ισχύ την επομένη) είχαν δημοσιευθεί ήδη (ΕΕ C 314, σ. 5). Η Επιτροπή προβάλλει ότι ούτε στις προτάσεις αυτές ούτε στις εργασίες του Συμβουλίου γινόταν νύξη στο γεγονός ότι οι παραγωγοί οι οποίοι είχαν αναλάβει την υποχρέωση να μη εμπορεύονται γάλα έπρεπε να λάβουν ποσότητα αναφοράς. Στην πραγματικότητα, κατά την Επιτροπή, δεν υπάρχει προσβολή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του προσφεύγοντος, διότι αυτός απέκτησε το αγροτεμάχιο σε μηδαμινή τιμή και δεν υπέβαλε αίτηση για τη χορήγηση ποσότητας αναφοράς μετά την καθιέρωση του συστήματος ποσοστώσεων.

41. Συναφώς, πρέπει καταρχάς να σημειωθεί ότι το προδικαστικό ερώτημα δεν αποβλέπει στο να διευκρινιστεί αν η χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς έπρεπε να αποκλειστεί δεδομένου ότι η προσωπική συμπεριφορά του προσφεύγοντος μπορούσε ίσως να συνηγορεί κατά της υπάρξεως δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Επομένως, κατά την εξέταση του ερωτήματος δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη λεπτομέρειες αυτής της φύσεως [24]. Αντιθέτως, το ζήτημα της επιπτώσεως που έχουν οι προτάσεις της Επιτροπής στην εμπιστοσύνη ενός παραγωγού ο οποίος ανέλαβε την εκμετάλλευση μετά τις 19 Νοεμβρίου 1983 βαίνουν πέρα από την προκειμένη περίπτωση.

42. Μήπως, επομένως, οι γεωργοί οι οποίοι προέβησαν στην κρίσιμη συναλλαγή για την προστασία της εμπιστοσύνης, δηλαδή την αγορά της γεωργικής εκμεταλλεύσιμης εκτάσεως (της εκμεταλλεύσεως ή τμήματος της εκμεταλλεύσεως), μετά τη δημοσίευση της προτάσεως της Επιτροπής μπορούσαν να βασίζονται στην περιορισμένη ισχύ της αναληφθείσας υποχρεώσεως κατά τον ίδιο τρόπο ως να είχαν προβεί στη συναλλαγή αυτή πριν από την παρατεθείσα ημερομηνία;

43. Κατά τη γνώμη μου, στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση. Το περιεχόμενο του συνδετικού στοιχείου που περιλαμβάνεται στον κανονισμό 1078/77 για τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη δεν θίγεται από την πρόταση της Επιτροπής. Μου φαίνεται ήδη αμφίβολο αν μια τέτοια πρόταση της Επιτροπής — χωρίς άλλα πρόσθετα στοιχεία στις υφιστάμενες νομικές διατάξεις, στη συμπεριφορά των κοινοτικών οργάνων ή χωρίς άλλες κρίσιμες περιστάσεις — είναι καθεαυτή ικανή να αναπτύξει ένα τέτοιο αποτέλεσμα. Ασφαλώς, το Δικαστήριο έλαβε μέχρι τώρα υπόψη τις προτάσεις της Επιτροπής όταν επρόκειτο να εξετάσει αν ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας μπορούσε (ακόμη) να έχει εμπιστοσύνη στη μελλοντική διατήρηση συγκεκριμένης έννομης καταστάσεως. Ωστόσο, εξ όσων γνωρίζω, το Δικαστήριο τις θεώρησε πάντοτε ως ένα στοιχείο μεταξύ άλλων, από το σύνολο των οποίων προέκυπτε ότι ο σώφρων επιχειρηματίας έπρεπε να αναμένει την εξέλιξη της έννομης καταστάσεως η οποία ήταν γι' αυτόν δυσμενής [25]. Όπως και νά 'χουν τα πράγματα, η σημασία την οποία η Επιτροπή επιθυμεί να προσδώσει στην πρόταση που δημοσιεύθηκε τον Νοέμβριο του 1983, εξεταζόμενη στο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, αντιφάσκει προς αυτό που συνάγεται από το ίδιο το κείμενο.

44. Με την πρόατση δεν αντιμετωπίζεται ευθέως το πρόβλημα των παραγωγών οι οποίοι ανέλαβαν την υποχρέωση μη εμπορίας. Ωστόσο, περιλαμβάνει μια διάταξη κατά την οποία τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις αναγκαίες διατάξεις προς ρύθμιση των ειδικών περιπτώσεων ορισμένων παραγω-

24 — Πάντως, όσον αφορά το επιχείρημα ότι δεν υποβλήθηκε αίτηση, το Δικαστήριο το απέρριψε ήδη (προαναφερθείσα απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, Rauh, σκέψεις 20 και 21).

25 — Βλ. αποφάσεις της 10ης Δεκεμβρίου 1975, Coopératives agricoles de céréales κατά Επιτροπής και Συμβουλίου, 95/74 έως 98/74, 15/75 και 100/75 (Συλλογή τόμος 1975, σ. 503, σκέψεις 38 επ.)· της 19ης Μαΐου 1982, 84/81, Staples Dairy Products (Συλλογή 1982, σ. 1763), και της 21ης Φεβρουαρίου 1991, C-143/88 και C-92/89, Zuckerfabrik Süderdithmarschen (Συλλογή 1991, σ. I-415, σκέψεις 56 επ.).

γών. Οι περιπτώσεις αυτές δεν απαριθμούνται περιοριστικώς. Αυτό ακριβώς διακρίνει το κείμενο της προτάσεως από το σύστημα των κανονισμών 857/84 και 1371/84, το οποίο έχει ως βάση ένα εξαντλητικό σύστημα των ειδικών περιπτώσεων (των γεωργών χωρίς παραγωγή ή με μειωμένη παραγωγή κατά το έτος αναφοράς) [26]. Εξάλλου, η πρόταση αυτή προέβλεπε ως έτος αναφοράς το έτος 1981, έτος κατά το οποίο, δεδομένου των προθεσμιών που καθορίστηκαν με τις νέες αιτήσεις κατ' εφαρμογή του κανονισμού 1078/77 [27], μεγάλη μερίδα των γεωργών οι οποίοι είχαν κάνει χρήση των δυνατοτήτων του κανονισμού αυτού έπρεπε να εκπληρώσουν την υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής. Η διάταξη η οποία συνίστατο στην εκτέλεση της υποχρεώσεως αυτής το 1981 δεν μπορούσε να απαλειφθεί το 1983. Χωρίς συγκεκριμένα στοιχεία — τα οποία ωστόσο ελλείπουν, όπως έχω αποδείξει —, δεν μπορεί να ληφθεί ως σημείο εκκινήσεως η ιδέα ότι η Επιτροπή θέλησε να προτείνει διάταξη ασυμβίβαστη προς τις αρχές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Επιπλέον, η Επιτροπή, μαζί με την πρόταση για την οποία γίνεται λόγος εν προκειμένω, υπέβαλε άλλη πρόταση για την τροποποίηση του κανονισμού 1078/77 [28]. Στη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της προτάσεως, η περιορισμένη ισχύς της υποχρεώσεως μη εμπορίας ή μετατροπής τονίζεται για μια ακόμη φορά:

«Η χορήγηση της πριμοδότησης μη εμπορίας και μετατροπής υπόκειται στην υποχρέωση να μην παραδώσει ο παραγωγός, *κατά τη διάρκεια της περιόδου μη εμπορίας ή μετατροπής*, το γάλα ή τα γαλακτοκομικά προϊόντα που προέρχονται από την εκμετάλλευσή του ούτε επί πληρωμή ούτε δωρεάν» [29].

45. Τέλος, επειδή η πρόταση την οποία η Επιτροπή επικαλείται εν προκειμένω δεν κάνει νύξη στο γεγονός ότι ένα δυσμενέστερο σύστημα πρέπει να έχει εφαρμογή στους παραγωγούς οι οποίοι αναλαμβάνουν μια εκμετάλλευση ή τμήμα της εκμεταλλεύσεως μετά τη δημοσίευση της προτάσεως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η πρόταση δεν θίγει τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ούτε των παραγωγών αυτών.

46. Από το σύνολο των σκέψεων αυτών προκύπτει ότι οι παραγωγοί που βρίσκονται στην κατάσταση του προσφεύγοντος απολαύουν προστασίας ως προς τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη τους σύμφωνα με τη νομολογία Mulder και Von Deetzen. Κατά τη νομολογία αυτή, οποιαδήποτε μεταχείριση προκαλούσα βλάβη, συνδεόμενη ειδικά με τη μη εμπορία κατά τα έτη αναφοράς, είναι παράνομη. Στο πλαίσιο αυτό, επιβάλλεται — όπως απέδειξα — να ληφθεί υπόψη συνολικά η ανάληψη υποχρεώσεως κατά τον κανονισμό 1078/77, οπότε δεν έχει σημασία αν ο προσφεύγων δεν εξεπλήρωσε ο ίδιος την υποχρέωση μετατροπής κατά το έτος αναφοράς.

47. γ) Επομένως, υπάρχει προσβολή της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης χωρίς να έχει σημασία το αν η καθιερωθείσα συνέπεια — η άρνηση της (ειδικής) ποσόητας αναφοράς — συνδέεται μόνο με την έλλειψη παραδόσεων κατά το έτος αναφοράς κατ' εφαρμογή του κανονισμού 1078/77, αλλά και με το γεγονός ότι ο ενδια-

26 — Βλ. αποφάσεις Mulder, που παρατέθηκε ήδη, σκέψη 15, της 27ης Ιουνίου 1990, C-67/89, Berkenheide, (Συλλογή 1990, σ. I-2615, σκέψη 14), και της 10ης Ιανουαρίου 1992, C-177/90, Kühn (Συλλογή 1992, σ. I-35, σκέψη 11).

27 — Η διάταξη περιόριζε μέχρις τις 15 Σεπτεμβρίου 1980 τις νέες αιτήσεις για την πριμοδότηση μη εμπορίας και μέχρι το τέλος της περιόδου 1980/1981 για την πριμοδότηση μετατροπής: άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1365/80 του Συμβουλίου, περί τροποποιήσεως του κανονισμού 1078/77 (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/028, σ. 213).

28 — ΕΕ C 314, σ. 9.

29 — Η υπογράμμιση δική μου.

φερόμενος παραγωγός έλαβε ποσότητα αναφοράς για άλλη εκμετάλλευση βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 857/84. Είναι πιθανόν ότι στην προκειμένη περίπτωση δεν μπορεί να λεχθεί ότι διακυβεύεται η ύπαρξη του ενδιαφερόμενου παραγωγού, διότι αυτός έχει ήδη ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2 του κανονισμού 857/84. Κατά την προφορική διαδικασία, η Επιτροπή επικαλέστηκε το γεγονός αυτό και εξήγησε ότι επειδή ο προσφεύγων έλαβε ήδη ποσότητα αναφοράς δεν μπορεί να αισθάνεται ως αδικία το ότι δεν απολαύει του πλεονεκτήματος του άρθρου 3α του προαναφερθέντος κανονισμού.

48. Δεν συμμερίζομαι την άποψη αυτή. Η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης κατά τη νομολογία Mulder και Von Deetzen συνίσταται στην προστασία του επιχειρηματία έναντι των εννόμων συνεπειών τις οποίες δεν ήταν υποχρεωμένος να προβλέψει κατά τον χρόνο που θεσπίστηκε η επίδικη (εμπορική) διάταξη. Επομένως, η προστασία αναφέρεται στη διάταξη αυτή και όχι στην ύπαρξη του επιχειρηματία.

49. Για όλους αυτούς τους λόγους, επιβάλλεται να γίνει δεκτό ότι η επίδικη διάταξη είναι εν πάση περιπτώσει άκυρη ως προσβάλλουσα την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης διότι αποκλείει από το δικαίωμα χορηγήσεως ειδικής ποσότητας αναφοράς τους παραγωγούς που βρίσκονται στην κατάσταση του προσφεύγοντος.

50. *3.* Μολονότι οι μέχρι τώρα σκέψεις μου επιτρέπουν να αναγνωρισθεί ακυρότητα περιοριζόμενη μόνο σ' αυτή την κατάσταση, δεδομένου ότι δεν εξέτασα την περίπτωση αγοράς η οποία έγινε μετά την έκδοση των κανονισμών 856/84 και 857/84, ωστόσο νομίζω ότι επιβάλλεται η επίδικη διάταξη να κηρυχθεί άκυρη στο σύνολό της διότι είναι αντίθετη προς τη *γενική αρχή της ισότητας* που υλοποιείται στο άρθρο 40, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ.

51. Όπως εξέθεσα ήδη, σε περίπτωση μεταβιβάσεως μέρους (ή ολόκληρης) της εκμεταλλεύσως το άρθρο 3α εξομοιώνει τον αποδέκτη της πριμοδοτήσεως προς τον αρχικό κάτοχο της εκμεταλλεύσεως ή του αντιστοίχου τμήματος της εκμεταλλεύσεως αυτής — αυτό δε ανεξάρτητα από τη στιγμή κατά την οποία έγινε η μεταβίβαση κατά την περίοδο μη εμπορίας ή μετατροπής. Προφανής σκοπός της κανονιστικής αυτής ρυθμίσεως ήταν η προστασία των παραγωγών αυτών σε σχέση με τις συναλλαγές στις οποίες προέβαιναν κατά τον ίδιο τρόπο προς αυτούς οι οποίοι βρίσκονταν στην κατάσταση που υπήρξε ευθέως αντικείμενο των αποφάσεων Mulder και Von Deetzen. Δεδομένου του στόχου αυτού, δεν βλέπω να υπάρχει κανένας αντικειμενικός λόγος να γίνει δεκτή δυσμενέστερη μεταχείριση των παραγωγών οι οποίοι διαθέτουν ήδη ποσότητα αναφοράς βάσει του άρθρου 2. Μια τέτοια μεταχείριση δεν δικαιολογείται ούτε από την απαίτηση ασφαλείας δικαίου και αποτελεσματικότητας του συστήματος εισφοράς. Ασφαλώς, η απαίτηση αυτή μπορεί να εμποδίζει την αναγνώριση δυσμενούς διακρίσεως κατά την έννοια του άρθρου 40, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ, κατά το μέτρο που δικαιολογεί τον περιορισμό του αριθμού των καταστάσεων στις οποίες ο επιχειρηματίας, λόγω ειδικών περιστάσεων, *τυγχάνει καλύτερης μεταχειρίσεως απ' ό,τι στην πραγματικότητα θα επέτρεπε ο γενικός κανόνας.* Το Δικαστήριο το δέχθηκε, για παράδειγμα, όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους λήφθηκε υπόψη άλλο έτος αναφοράς [30], επίσης δε όσον αφορά τον περιορισμό των ετών αναφοράς που μπορούν να επιλεγούν [31]. Ωστόσο, στην παρούσα υπόθεση πρόκειται για την αντίθετη περίπτωση, δηλαδή την *εξαίρεση* από

30 — Προαναφερθείσα απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 1992, Kühn, σκέψη 18.

31 — Απόφαση της 17ης Μαΐου 1988, 84/87, Erpelding (Συλλογή 1988, σ. 2647, σκέψη 30).

τον *γενικό κανόνα* του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84 *εις βάρος* του επιχειρηματία. Με άλλα λόγια, η προαναφερθείσα απαίτηση λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι ο κοινοτικός νομοθέτης δεν μπορεί να θεσπίσει σύστημα με πολλαπλές διαφοροποιήσεις για να λάβει υπόψη καταστάσεις τόσο ειδικές και, επομένως, να αποφύγει να αντιμετωπίσει κατά τον ίδιο τρόπο διαφορετικές καταστάσεις. Αντιθέτως, αυτό δεν μπορεί να δικαιολογήσει διαφοροποίηση την οποία καθιέρωσε ο ίδιος νομοθέτης και η οποία ισοδυναμεί με άνιση μεταχείριση χωρίς αντικειμενικό λόγο (δηλαδή υπό πανομοιότυπες καταστάσεις, ή διαφορετικές αλλά χωρίς αντικειμενικά κριτήρια διακρίσεως).

52. Από το σύνολο των προηγούμενων σκέψεων προκύπτει ότι η επίδικη ρήτρα είναι επίσης αντίθετη προς την απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων του άρθρου 40, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ.

Προτείνω, επομένως, στο ερώτημα του Finanzgericht Hamburg να δοθεί η εξής απάντηση:

«Το άρθρο 3α, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 764/86, είναι ανίσχυρο καθόσον αποκλείει τη χορήγηση ειδικής και προσωρινής ποσότητας αναφοράς σε όσους έχει μεταβιβασθεί δικαίωμα επί πριμοδοτήσεως κατά τον κανονισμό 1078/77 του Συμβουλίου, εφόσον αυτοί έλαβαν ποσότητα αναφοράς κατά το άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84.»